

Geschonden leven

De eenzame zoektocht van een ernstig psychisch zieke jonge vrouw

Colofon

ISBN: 978 90 8954 859 7

1e druk 2016

© 2016, Etty Kuiper

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

www.elikser.nl

Vormgeving omslag en binnenwerk: Evelien Veenstra

In verband met de privacy zijn de namen in dit boek veranderd of de achternamen weggelaten, met uitzondering van de naam van de moeder, Etty Kuiper, en die van de dochter, Corinne.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

Geschonden leven

De eenzame zoektocht van een ernstig psychisch zieke jonge vrouw

Etty Kuiper

Ik draag dit boek op aan mijn kinderen
Pieter, Adam, Jeanna en Harriëtte.
Zij hebben met Corinne meegeleefd en meegeleden.

Voorwoord

Mijn dochter Corinne was ernstig ziek. We hebben met man en macht geprobeerd haar beter te maken. Dat is niet gelukt. Veel jongeren lijden jarenlang, zonder dat er uitzicht is op verbetering. Zij verdienen een betere behandeling. En als dat niet helpt, geef ze dan in elk geval de kans om op een waardige manier afscheid te nemen van hun leven.

Met dit verhaal wil ik mensen niet kwetsen, maar hoop ik ze juist inzicht te geven in de gezamenlijke strijd van alle betrokkenen om het leven van mijn dochter zo draaglijk mogelijk te maken. Het gaat over het leven van en met mijn ernstig psychisch zieke kind. Met vooral aandacht voor haar vele dagboek aantekeningen. Het gaat over de zorg, de wanhoop, maar zeker ook over de liefde.

Met de opbrengst van dit boek hoop ik de diagnose en behandeling van mensen zoals zij te kunnen verbeteren. Juist in deze tijden van bezuinigingen op de geestelijke gezondheidszorg is onderzoek hard nodig.

Voor een beter begrip vooraf even een korte schets van onze gecompliceerde gezinssituatie:

Op 20 december 1966 trouw ik met Alje. We krijgen in Gorredijk vier kinderen. Corinne (december 1967), Pieter (januari 1969), Adam (augustus 1970) en Jeanna (mei 1974). Van het voorjaar van 1974 tot de zomer van 1975 woon ik

met de kinderen tijdelijk in Heerenveen. Daarna ga ik weer terug naar Gorredijk. In 1976 scheiden we. Alje hertrouwt met Welmoed en krijgt met haar twee dochters.

In 1980 ga ik in Leeuwarden samenwonen met Julius, die uit een eerder huwelijk drie dochters heeft. Van 1983 tot eind 1984 komt Asther, een pleegkind, bij ons wonen. In 1985 wordt Harriëtte geboren. Begin 1992 scheiden Julius en ik.

In januari 1993 overlijdt Corinne.

Julius en ik hertrouwen in 1994, maar scheiden definitief in 1997.

Etty Kuiper

1

Barneveld, 18 november 1992

Lieve mama,

We hebben het er de laatste tijd niet meer over gehad. Je weet dat ik suïcidaal was. Ik weet dat je dat naar vond. Je zei laatst nog toen ik zei dat ik niet meer wist of... enz.: "Nee hoor, dan kom je toch gewoon weer een paar dagen thuis?" Wel heel lief. Echt. Maar zoals ik nu ben, heeft dat als preventie geen enkele functie meer. Ik wil zo graag dood, mama. Dat het nog zo lang goed gegaan is, komt omdat ik voor jou en de 'jongens' beter wilde worden.

Ik wil niet dat jullie zo'n pijn van en door mij hebben. Iedere keer weer.

Ik gun jou zo graag weer wat geluk.

Maar echt mama, ik ben óp. Je wist het wel, want ik was al op, maar ik ging door.

Ik kap er nu mee, mama. Ik heb hulp gezocht. Elisabeth heeft erg haar best gedaan, maar het is overal nul op het rekest. Ik kan zo niet doorgaan. Ik voel mij niet thuis op deze wereld en hoor hier niet. Alles is zo onwezenlijk. Ik voel mij eenzaam en alleen. Doodongelukkig. Ik kan het niet meer opbrengen en wil er niet meer voor knokken. Het levert meestal toch teleurstelling en pijn op.

Het spijt me zo dat het zo moet gaan. Mam, het spijt me zo. Maar elke dag is er een te veel. Deze dag, dit uur, deze seconde, het is een hel. Echt, het is een hel.

Kus, Corinne

Wat ben ik in 1967 blij als ik zwanger ben. Zo trots als een pauw. Ik word moeder! In de tweede maand is het al zichtbaar en ik wil het van de daken schreeuwen, maar ik moet nog even geduld hebben, want het kan nog wel misgaan. En dat dreigt ook te gebeuren. In de derde zwangerschapsmaand begin ik te vloeien. Ik schrik enorm. De huisarts zegt me gewoon door te werken, want een miskraam kan niet worden voorkomen. Het zijn spannende dagen. Gelukkig stopt het vloeien. De zwangerschap verloopt verder voor spoedig.

Ik werk in een kindertehuis voor ‘moeilijk opvoedbare meisjes’, zoals dat toen heette. In Groningen. De directie vraagt mij ontslag te nemen, want men wil geen zwangere medewerkers. Dat is ongepast en bovendien, zoals de directie het verwoordt: “Zo sneu voor de meisjes, dat jij gelukkig zwanger bent.”

Ik neem ook ontslag. Omdat dat nu eenmaal zo hoort. Maar ik ben kostwinnaar. Alje, mijn man, is met zijn laatste studiejaar bezig, dus ik moet naarstig op zoek naar ander werk. We verhuizen van Groningen naar Gorredijk, naar een huurhuis in een gezellige buurt. Ons eerste echte huis, een kleine twee-onder-een-kapwoning tegenover het nieuwe, pas gebouwde katholieke kerkje.

Aljes vader is in deze plaats tandarts en Alje gaat de praktijk overnemen als zijn vader 65 wordt. Hij heeft daar zin in. Ik krijg drie dagen werk op een mbo-school in Zwolle. Een vroeger buurmeisje woont daar. Bij haar mag ik overnachten. De andere twee dagen werk ik als lerares kinderverzorging en opvoeding aan de huishoudschool in Surhuisterveen.

Het inkomen is veiliggesteld, maar het is een drukke tijd. In het weekeinde moet het huis worden schoongemaakt, moeten de boodschappen worden gedaan en moet ik eten

koken voor de rest van de week voor Alje, die het druk heeft met de afrondende fase van z'n studie tandheelkunde.

Onze overbuurman, een bijzondere pater, heeft een nest met jonge hondjes en Alje en ik besluiten een hondje te nemen. Pipo, een kleine schapendoes met lange haren in allerlei kleuren. Een prachtig beestje, waar ik veel plezier aan beleef.

Ik ben van plan om na de geboorte van mijn baby door te werken als leraar huishoudschool in Surhuisterveen. Twee dagen per week lijkt me heerlijk. Als de baby groter is, wil ik weer meer gaan werken, ik heb immers mijn studie niet voor niets gedaan.

De baby is uitgerekend op 23 december, een vrijdag. Omdat ik de dag ervoor visite krijg van vrienden die niet in de buurt wonen, maak ik op woensdag het huis schoon en bak en kook voor vier dagen. Die nacht beginnen de weeën. Alje is niet thuis. Aangezien hij nog niet bij zijn vader in de praktijk terecht kan, werkt hij tijdelijk als tandarts in Lichtenvoorde. Ik heb met de buurvrouw afgesproken dat ik haar kan waarschuwen als ik haar nodig heb en dat doe ik om vijf uur in de ochtend. We proberen nog wat te slapen. Ik op een bed, zij op een stretcher.

Buiten is het koud en guur. Storm, regen, natte sneeuw. Binnen besluiten we de dokter even te bellen. De ontsluiting is begonnen, maar nog niet voldoende, dus vertrekt hij weer. De buurvrouw stelt me gerust. Deze pijn hoort bij bevallen.

Om half acht bel ik Alje. Hij moet een heel eind reizen om thuis te komen. Ondanks het slechte weer is hij er om negen uur. De buurvrouw gaat naar huis. Alje voelt zich machteloos. Ik wil het liefst op m'n zij liggen en wil niet dat hij aan me komt. Te veel pijn. Om elf uur beginnen de persweeën. Ik ben zenuwachtig, weet niet wat me te wachten staat.

... Om twintig minuten voor een word je geboren. Lammy Corinne Monique, roepnaam Corinne. Wat een mooi meisje ben je! Kleine handjes, met hele lange puntnageltjes. Het lijkt alsof je ze van tevoren hebt geslepen. Ik moet ze de volgende dag ook al knippen, want je krast daarmee je lieve gezichtje open.

Verder zie je een beetje blauw, je hebt een punthoofdje en een rimpelig gezichtje, maar dat verandert snel in een gezonde roze baby, met wat donzige, goudblonde haartjes. Je oogjes hou je de eerste vijf dagen dicht. Als je ze opent, zijn ze bloeddorlopen en daar schrik ik van. Maar dokter Schenk stelt ons gerust, dit gebeurt wel vaker bij een geboorte. Na drie weken heb je stralende blauwe ogen.

Ook je vader is apetrots, gaat voortdurend in de wieg kijken.

Opa's en oma's, familie, buren en vrienden komen op bezoek om jou te bewonderen en iedereen vindt je prachtig.

Ik heb geprobeerd je borstvoeding te geven, maar dat moet ik na drie weken opgeven, omdat het drinken te zwaar werk voor je is. Ik heb geen 'goede' tepels. Eigenlijk schaam ik me dat ik daartoe niet in staat ben. Maar wat ben ik blij dat je in deze tijd geboren bent, er bestaat immers goede flesvoeding.

Je vindt het lekker en begint te groeien. Je bent niet gulzig, maar drinkt rustig in twintig minuten de fles leeg. Toch heb je vaak buikkrampjes en moet dan huilen.

Na de voeding zing ik kinderliedjes en doen we babygymnastiek. Al gauw volg je ons en na vijf weken begin je te lachen en niet veel later te brabbelen. Je vertelt hele verhalen. Maar dat doe je niet tegen iedereen, alleen tegen ons.

Je bent ook even erg ziek, overgeven en diarree tegelijk, en hoge koorts. Elk halfuur moet ik je een paar theelep-

tjes water geven. Na een week knap je op, maar je bent sterk vermagerd. Als je eenmaal weer beter bent en weer gewoon kunt drinken en eten, kom je snel weer bij.

Je ontwikkelt je normaal, hebt met zes maanden al twee tandjes en kunt jezelf omdraaien.

Je huilt veel, waarschijnlijk heb je een koemelkallergie. Ik ga over op andere voeding, maar het wordt niet echt beter. Je krijst en bent ontroostbaar. Als ik je met knuffelen, spelletjes en liedjes niet stil kan krijgen, ga ik een eindje in de auto rijden met je. Daar word je rustig van en dan val je in slaap. Als je 's nachts zo'n pijn hebt, leggen we je tussen ons in, maar de buikkrampjes gaan door.

In de achtste maand trek je jezelf aan de spijlen van de box op. Apetrots, maar boos als je weer terugvalt. Het lukt me nu om je in slaap te zingen. Vanaf negen maanden wandelen we met een wandelwagen. Je probeert uit de kinderwagenbak te klimmen. Met elf maanden loop je de hele box rond en met een jaar en een week loop je los de kamer door. Zitten, staan, zitten, staan. Een prachtig spel. De eerste losse stapjes doe je bij pake en granny. Daar ben je een paar dagen als Pieter wordt geboren.

Dat is zestien dagen na jouw eerste verjaardag. Wat ben je jaloers! Je wilt niet dat hij bij mij op schoot zit, probeert altijd er ook bij te zitten. Als hij de fles krijgt, wil jij dat ook. Je krijgt een eigen fles met water, waar je wat op sabbelt.

Eten en drinken doe je graag. Als het niet snel genoeg komt, zet je het op een brullen. Maar je bent ook mijn grote hulp. Luiers halen, samen de fles geven. Pieter is een rustige, tevreden, goedlachse baby.

Je begint je eerste woordjes te zeggen: papa, hap, mama.
Voor Pipo, onze hond, ben je helemaal niet bang en je

probeert boven op hem te gaan zitten. Dat stelt hij niet op prijs en hij verdwijnt snel naar een andere plek.

Als de deur openstaat, probeer je hem te smeren. Kasten leeghalen is een prachtig spel, vooral de keukenkastjes zijn in trek. Je speelt het liefst met speelgoed dat geluid maakt, blokken en poppen interesseren je nog niet.

Traplopen is ook erg aantrekkelijk, dus gauw een traphekje geplaatst. Speelgoed van de kamer op de trap leggen en dan weer terugbrengen. Altijd pret. In bad spelen met een eendje of visje, prachtig. Met papa 'pak me dan' spelen, schateren.

Bij andere mensen spelen vind je geen probleem, maar vrienden kun je ook volkomen negeren. Als het je niet zint, krijg je alles bij elkaar en ben je alleen nog maar door papa of mij stil te krijgen. Je bent een prachtig meisje met een sterke eigen wil en zeker geen allemansvriendinnetje.

Het slapengaan is een drama, altijd krijzen. Ik word er soms wanhopig van en ga ten slotte elke avond naast je bed zitten tot je in slaap valt. Op een avond krijg ik visite en zeg ik dat ik niet bij je kan zitten. Je accepteert het en valt gewoon in slaap. Die angst is overwonnen.

De eerste jaren ontwikkel je je normaal. Je bent dol op je broertjes en samen zijn jullie net een nest jonge hondjes. Intussen is ook Adam geboren. Samen stoeien, pret maken, lachen, zingen en spelen. Ik ben zo trots, geniet zo intens van jullie.

Voor onweer ben je vreselijk bang. Ik sluit dan de gordijnen. Bij elk onweer doe ik ze een klein stukje verder open, net zo lang tot je er niet meer bang voor bent.

Als de jongens 's middags nog slapen, doen wij samen spelletjes. Daar genieten we intens van. Je hebt de spelletjes gauw door en bent handig in het maken van knutselwerkjes...

2

Ondanks alle nieuw leven in huis voel ik me eenzaam. Ik heb geen werk meer, ben fulltime moeder. Ik kan geen oppas vinden, ken nog te weinig mensen in het dorp. M'n schoonmoeder is gehandicapt en loopt met twee stokken. Ik vertrouw haar de baby niet toe, ben bang dat ze haar laat vallen. Alje werkt intussen in de praktijk van z'n vader. Dat valt hem tegen. Hij vindt het vervelend als mensen klagen over hun kwaaltjes en pijntjes. Hij heeft een modernere visie op het vak dan z'n vader en dat geeft spanning. Na een jaar heeft hij al spijt dat hij tandarts is geworden. Als zijn vader op 65-jarige leeftijd met de praktijk stopt, neemt hij een andere tandarts aan.

Alje komt die eerste jaren na het werk thuis, eet snel wat en verdwijnt dan in het voor- en najaar en in de zomer naar de tennisbaan. In de zomer is dat wel leuk, want met mooi weer gaat het hele gezin mee. Een vriend van Alje heeft er een vouwcaravan neergezet. We kunnen er koffiezetten en hebben het dan met elkaar en de kinderen gezellig.

Ook gaat Alje een paar keer in de week en op zaterdagmiddagen bridgen. Veel tijd voor mij heeft hij dus niet. Als hij thuis is, speelt hij met de kinderen of zit hij bridgepartijen na te spelen. Hij leert mij bridgen en samen kunnen we redelijk goed spelen.

Ik voel me opgesloten in mijn huis, met mijn gezin. Ik word elke nacht wakker gemaakt als hij terugkomt van een bridgewedstrijd en dan legt hij mij alle spellen uit die hij heeft gespeeld. Hij zit er vol van en hoopt dat ik daarin mee-ga, maar ik wil alleen maar slapen. Toch word ik niet boos en laat hem maar praten. 's Morgens, als de kinderen wakker

zijn, ben ik moe. Daarom ga ik 's middags met de kinderen slapen om wat bij te komen. Zo hou ik het vol.

Uiteindelijk besluit ik één avond in de week te gaan werken. Een dochter van een vriendin past op. Opvoedingsvoorlichting geven voor de Vereniging Kinderverzorging en Opvoeding aan ouders van kinderen op kleuterscholen in heel Friesland. Dat is leuk werk. Ook ga ik in het dorp aan kinderen knutselcursussen geven, dan kunnen de kinderen mee. Daar put ik veel voldoening uit.

Alje en ik hebben in goed twee en een half jaar tijd drie kinderen gekregen waar we erg blij mee zijn. Maar we hebben niet geleerd om met elkaar te communiceren. We hebben geen idee van elkaars verwachtingen en dat geeft spanningen. Door schade en schande ontdek ik bovendien dat we totaal anders tegen de toekomst aankijken. Alje wil gewoon de werkende man zijn en verwacht van z'n vrouw dat ze de ouderwetse moederrol op zich neemt, voor de huishouding zorgt en een goede gastvrouw is.

Hij werkt en heeft z'n hobby's buitenshuis en z'n vrouw moet zich aanpassen. Zij is dienend aan haar man en de kinderen. Ik wil die rol niet. Mijn moeder had die rol en deed dat met volle liefde, maar ik vond het vreselijk. Ze was altijd aan het schoonmaken en opruimen. Ik wil meer. Ik heb een opleiding gevolgd en ik wil daar iets mee doen.

Natuurlijk ben ik dol op de kinderen en besteed ik heel veel aandacht aan ze en met veel plezier, maar dat mag niet alles zijn. Erover praten vind ik moeilijk. Ik weet niet goed hoe ik het moet uitleggen. Ik verwacht begrip van Alje. Maar omdat ik me niet uit, snapt hij niets van mij. En ik begrijp hem niet.

In de zomervakantie gaan we twee weken naar Vlieland.

We huren een bolderkar. Elke dag gaan de kinderen en ik hele einden wandelen. Kar, brood, fruit en drinken mee. Door de bossen, door de duinen en over het strand. Onderweg zingen we en doen we spelletjes. Als het weer het toelaat, gaan we lekker aan de rand van het water spelen. Papa is praktisch de hele dag op de tennisbaan te vinden. En als de kinderen naar bed zijn, wil hij bridgen. Meestal zijn er wel mensen te vinden die dat ook leuk vinden. Later op de avond gaat hij voor een afzakkertje naar de bar. Eigenlijk is het steeds weer repeterend gedrag.

Tijdens een andere vakantie krijgt Pieter, dan vijf maanden oud, een kroepaanval. Alje is er weer eens niet. En niemand van het personeel is bereikbaar. Hij heeft het verschrikkelijk benauwd. Ik probeer gasten wakker te roepen. Ik ben bang dat het kleine mannetje zal stikken. De eerste die op m'n geroep afkomt, is een huidarts. Hij raadt me aan met Pieter onder de douche te gaan staan. Dat helpt, z'n benauwdheid zakt wat af. Een hachelijk avontuur. De volgende dag doe ik mijn beklag bij de directie. Die besluit de telefooncel van het gebouw open te laten en een noodnummer te installeren.

In juni 1970, als ik hoogzwanger ben van Adam, gaan Alje en ik samen twee weken zonder kinderen naar Vlieland. M'n oudste broer en z'n vrouw passen op Corinne en Pieter. Maar ook die weken zie ik Alje nauwelijks. Overdag gaat hij weer tennissen en 's avonds natuurlijk bridgen. Ik kan niet zo lang opblijven met m'n dikke buik. Het is zes weken voor de bevalling en daarom ga ik redelijk vroeg naar bed. Gasten vinden het vervelend dat ik zo vaak alleen ben en spreken mij erop aan. Gelukkig komen mijn ouders een paar dagen. Zo wordt de vakantie voor mij toch nog gezellig.

Begin juni 1970 verhuizen we naar een groot praktijkhuis. In augustus wordt Adam geboren. De assistente van Alje past graag op de kinderen. Het is een schat van een jonge vrouw. Ik krijg daardoor wat meer ruimte en zoek werk. Dat lukt op de huishoudschool in het dorp. Voor een paar uren. Dat is echt genieten. Vier uren handvaardigheid en vier uren kinderverzorging en opvoeding.

Het schooljaar daarop worden de uren opvoeding overgenomen door een collega, die het diploma MO-A Pedagogiek heeft. Dat voelt zo onrechtvaardig dat ik besluit dat diploma ook te halen, want ik vind het een leuk vak om te geven. Alje is daar niet voor, vindt het belachelijk dat ik wil studeren. Maar ik zet door en schrijf me in voor de parttime opleiding MO-A Pedagogiek in Groningen. Een heerlijk avontuur, waar ik veel nieuwe mensen ontmoet en veel leer. Het is het eerste jaar moeilijk om weer het studieritme te krijgen, maar ik slaag en kan door.

Daarnaast ga ik me bezighouden met het oprichten van een peuterspeelplaats. Samen met een stel jonge vrouwen zetten we onze schouders eronder. We vinden een geschikte plek, onze mannen verbouwen het pand, de halvedagopvang kan starten. Het is in een periode dat de tweede emancipatiegolf bezig is. Wij vinden dat vrouwen recht hebben op een paar halve dagen voor zichzelf, voor studie of voor werk. En wij starten dus de eerste halvedagopvang in Friesland. De kleuterleidster die we aanstellen, wordt door de ouders betaald. Geen vrijwilligerswerk voor peuters, maar professionele ondersteuning. Zo hoort dat volgens ons. En dit werk kan allemaal omdat we bij de praktijk wonen en de assistente van Alje en een stagiaire vaak kunnen oppassen.

Het jaar daarop word ik twee keer geopereerd. Eerst aan m'n amandelen en daarna een knieoperatie. Pieter wordt in

diezelfde tijd ook aan z'n amandelen geopereerd, ligt in hetzelfde ziekenhuis en zo kan ik hem vaak bezoeken en met hem spelen. Als Pieter naar huis mag, wil papa hem niet ophalen en wil hij ook niet regelen dat anderen dat gaan doen. Gelukkig zijn mijn ouders bereid de zorg voor Pieter over te nemen. Een week later kom ik thuis en krijg gezinsverzorging, want ik mag zes weken lang m'n been niet gebruiken.

Alles in huis gaat anders dan als ik het doe, maar ik kan me daar redelijk goed bij neerleggen. Na zes weken mag ik weer zonder stokken lopen, maar ik durf het niet. Ik ben bang dat ik door mijn knie zak. Als Adam van de trap valt, ren ik naar hem toe zonder stokken. Ik kan weer lopen zonder hulpmiddelen. Nu moet ik nog revalideren.

In deze periode gebeurt er van alles in de maatschappij. In de zestiger jaren van de vorige eeuw ontstaat er een culturele revolutie en dus de tweede emancipatiegolf. Jongeren accepteren het niet meer dat er in de grote steden geen woonruimte voor hen is en gaan leegstaande gebouwen bezetten. De rock-'n-roll is uit Amerika overgewaaid, de pil doet op grote schaal z'n intrede en er is de beroemde 'Maagdenhuisbezetting' met als slogan 'Baas in eigen buik'.

Er wordt in sommige groepen geëxperimenteerd met geestverruimende middelen. Vrouwen eisen hun plek op werk op en strijden voor een gelijkwaardiger verdeling van werk binnen- en buitenshuis. Er is de opkomst van de VOS-cursussen, de dolle mina's, D66 en de Man Vrouw Maatschappij. Weg met die benauwende normen, ruimte voor het individu, opkomen voor jezelf en niet meer bang zijn voor 'wat de burens er wel niet van zullen denken'. Ook wordt er voorzichtig geëxperimenteerd met partnerruil. Ook in ons dorp, maar het gebeurt niet op grote schaal en zeker niet openlijk.

Het dorp is in die tijd in verschillende sociale groepen verdeeld: de arbeiders, de middenstanders, de ambtenaren en de elite. Die groepen leven betrekkelijk gescheiden. Wij behoren tot de laatste groep. Dat houdt in dat sommige mensen uit die groep uitmaken hoe wij ons moeten gedragen en met wie wij dienen om te gaan. Zo zegt onze huisarts tijdens een huisbezoek dat als wij tot hun groep willen behoren, wij selectief dienen te zijn met wie wij omgaan. Hij kan de keuze van een vriendschap van Alje met iemand die al van jongs af aan zijn vriend is, niet waarderen. Ik ben zo niet opgevoed en heb geen zin me dit soort regels op te laten leggen. Dan maar niet bij de elite, geen punt.

Aljes ouders komen uit goeude families, mijn ouders uit middenstandsgezinnen, die het in de jaren dertig erg moeilijk hadden hun hoofd boven water te houden. Mijn beide ouders waren de jongste kinderen uit hun gezinnen en trouwden in het begin van de oorlog omdat er in het dorp van mijn pake en beppe, Luinjeberd, een huis beschikbaar kwam.

Mijn vader leerde mijn moeder daar kennen doordat ze als dienstmeisje bij haar oudere zuster en zwager werkte. Van oorsprong komt ze uit Stadskanaal. Ze moest met veertien jaar van school omdat er geen geld was voor verdere studie. Haar vader, een aannemer, ging failliet. Zij was maar een meisje en hoefde niet verder te leren. Zij moest een goede huisvrouw worden en dat is ze haar hele leven gebleven.

De ouders van Alje kwamen respectievelijk uit een notarisgezin en een boerengezin uit de provincie Groningen. Aljes oma werd jong weduwe. Zij verkocht de boerderij, verhuisde naar een koopwoning in Appingedam en voedde haar twee zonen daar op.

Mijn ouders wáren in eerste instantie personeel, zijn ouders hadden personeel. Bij ons thuis was er weinig onder-